

Тема 3. Методи соціальної психології. (2 год)

Основні навчальні категорії до теми: методологія, принцип, соціометрія, автобіографія, група, соціальні зв'язки, анкета, тест, бесіда, метод, соціограма, спостереження, експеримент, опитування, соціальна психологія, наукове знання, соціально-історичні відносини, особистість, психологія груп.

Мета: розкрити основні методи соціальної психології.

Навчальна мета: усвідомити значення основних методів, засвоїти інформацію про групи «активних» соціально-психологічних методів, сформулювати поняття «метод», «методологія»; провести контроль знань з попередньої теми.

Розвиваюча мета: формування наукового світогляду та професійного мислення

Виховна мета: сприяти зміцненню моральних, естетичних та інших якостей особистості працівника психологічної галузі.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Навчальне обладнання, ТЗН: мультимедійний комплекс, лазерна указка

Наочні засоби: схеми, плакати.

Міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки: Основи консультування, Загальна психологія, Психологія соціальної роботи.

План лекції (навчальні питання)

1. Принципи соціально-психологічного дослідження.
2. Методи соціальної психології.

Матеріали до лекції

1. Принципи соціально-психологічного дослідження.

Термін «методологія» сучасне наукове знання позначає рівні наукового підходу: загальна методологія (загальний філософський підхід і спосіб пізнання явищ дійсності); спеціальна методологія (сукупність методологічних принципів, які застосовуються в конкретній галузі знання); сукупність конкретних методів і методичних прийомів.

Соціально-психологічне дослідження, послуговуючись як загальною, так і спеціальною методологією, повинно дотримуватися таких принципів – загальних вихідних положень, котрі обумовлюють взаємодію дослідника із соціально-психологічними реаліями світу:

- **принцип історизму.** Забезпечує вивчення соціально-психологічної реальності з точки зору її виникнення, етапів і механізмів розвитку, становлення та формування сучасного і майбутнього станів;
- **принцип об'єктивності.** Означає вивчення об'єктивних закономірностей розвитку соціально-психологічних явищ у сукупності фактів і подій;
- **принцип системності.** Передбачає виокремлення певної системної властивості, яка об'єднує елементи системи в єдине ціле, систему зав'язків, структуру, враховуючи при цьому зв'язки і відносини із середовищем;

- **принцип розвитку.** Налаштовує на дослідження соціально-психологічних явищ в їх становленні та формуванні. Його застосування має особливе значення під час прогнозування механізмів, моделювання структури соціально-психологічної реальності, шляхів оптимізації міжособистісних стосунків;
- **принцип гуманізму.** Є етичним аспектом соціально-психологічного відображення, визнає і характеризує людину, групового суб'єкта діяльності в сфері спілкування та групових процесів як найвищу цінність;
- **принцип активності і творчої діяльності.** Вказує на активний взаємозв'язок людей у процесі спільної діяльності, обумовлений актом виявлення творчої діяльності кожного;
- **принцип зворотного зв'язку у сфері взаємодії та групових процесів.** Означає, що соціально-нормативна регуляція може існувати лише тоді, коли партнери отримуватимуть інформацію про ефект міжособистісних відносин, тобто коли відбувається оцінка дій та вчинків співрозмовників.
- **Фундаментальні принципи** засновані на узагальнюючих, філософських положеннях, що відбивають найбільш суттєві властивості об'єктивної дійсності і свідомості з урахуванням наявного досвіду, здобутого в процесі пізнавальної діяльності людини. До таких принципів відносять: принцип об'єктивного дослідження психіки, діалектичний, історичний, структурно-системний і принцип цілісності.
- 1. **Принцип об'єктивного дослідження психіки** – визначає необхідність вивчення психічних явищ за їхніми об'єктивними показниками, що виявляються в процесі поведінки та діяльності людини.
- 2. **Діалектичний принцип** – дозволяє розглядати взаємодію різноманітних чинників як причинно-наслідкові відношення, що відображають реальну дійсність.
- 3. **Історичний принцип** – передбачає вивчення соціально-психологічних феноменів як таких, що розвиваються в конкретних історичних умовах.
- 4. **Системний принцип** – визначає розгляд людини як системи, що має визначену структуру, взаємозв'язок і відношення різноманітних елементів. У той же час, психіка, як і будь-яка інша система, у процесі розвитку проходить різноманітні етапи зміни своєї структури, одночасно прямуючи до самозбереження, підтримання своєї внутрішньої рівноваги.
- Людина як система виступає структурним елементом системи більш високого порядку: колективу, суспільства. Цей підхід дозволяє пояснювати і співвідносити різноманітні поняття, виявляти залежність поведінки людини від багатьох чинників. Без системного аналізу, підкреслює В.В. Романов, неможливо відповісти на так часто виникаюче питання: чому людина вчинила так, а не інакше.
- 5. **Принцип цілісності** – на онтологічному рівні кожен об'єкт перебуває в цілісному, синтезованому вигляді. Аналізуючи, ми розкладаємо його

на частини для розуміння структури; лише в цілісному уявленні об'єкта можна визначити його функції.

- *Приватнонаукові* принципи визначаються особливостями тієї або іншої наукової галузі. Ці принципи складають методологічну базу дослідження або, іншими словами, теорію методу. До даної групи принципів можна віднести: принцип детермінізму, причинної (каузальної) обумовленості психічних явищ, принцип єдності свідомості і діяльності, принцип розвитку.
- 1. *Принцип детермінізму або причинної (каузальної) обумовленості психічних явищ* – психіка визначається способом життя особистості і змінюється зі зміною її способу життя. Цей принцип допомагає пояснювати досліджувані психічні феномени закономірною взаємодією чинників, що передують події, викликають її.
- 2. *Принцип єдності свідомості і діяльності* – свідомість і діяльність не протилежні друг другу, а становлять єдність. Свідомість – це внутрішній зміст діяльності, а діяльність – зовнішній прояв свідомості.
- 3. *Принцип розвитку* – психіку можна зрозуміти, лише розглядаючи її як продукт розвитку і результат діяльності.

2.Методи соціальної психології .

Методологія – це вчення про систему наукових принципів, форм і засобів дослідницької діяльності. Методологія допомагає обрати правильний напрямок у розвитку науки, створити методики досліджень, надати інтепретацію одержуваних результатів.

Методологія як система має таку трьохрівневу структуру:

- Фундаментальні загальнонаукові принципи.;
- приватнонаукові принципи, що лежать в основі конкретної наукової галузі. система конкретних методів, використовуваних для вирішення спеціальних дослідницьких задач.

Метод – засіб пізнання і застосування системи прийомів для досягнення поставлених цілей.

Метод спостереження. Широко використовується в юридичній діяльності й у залежності від його результатів дає можливість слідчому, судді, адвокату змінювати тактику своєї поведінки.

Метод інтроспекції. У практичній діяльності інтроспекція має допоміжний характер, але відіграє важливу роль у формуванні самосвідомості і самоконтролю особистості юриста.

Метод експерименту. Лабораторний експеримент поширений в основному в наукових дослідженнях і при проведенні судово-психологічної експертизи. Природний експеримент широко застосовується в юридичній діяльності, зокрема, при проведенні слідчого експерименту, метою якого є перевірка визначених психофізіологічних якостей учасників слідчих дій (потерпілих, свідків, підозрюваних).

Метод бесіди допомагає визначити юристу найбільш правильну лінію поведінки стосовно суб'єкта, краще пізнати його, навіть не дивлячись на те, що не завжди вдасться одержати достовірну і вичерпну інформацію.

Методи соціально-психологічного дослідження

<i>Основні методи</i>	<i>Додаткові методи</i>
спостереження	інтроспекція
експеримент	тестування
	бесіда
	анкетування
	узагальнення
	незалежних
	характеристик

Конкретні методи (**метод дослідження** – спосіб, шлях одержання необхідної інформації про соціально-психологічну реальність) в соціальній психології спрямовані на вивчення соціально-психологічних проявів особистості у міжособистісних відносинах, групових процесів та ін. **До головних методів соціально-психологічного дослідження належать:**

1. Метод спостереження. Його значення та цінність зумовлена черпанням матеріалу безпосередньо з життя при спостереженні за психічною діяльністю індивідів у взаємодії з іншими, яка виявляється в їхніх рухах, діях, вчинках, висловлюваннях, оцінках. Він є одним із емпіричних методів соціально-психологічного дослідження, який виявляється в чуттєвому пізнанні явища чи досліджуваного предмета. Сутність його полягає в систематичному і цілеспрямованому сприйманні, фіксації психічних явищ з метою вивчення їх специфічних змін за певних умов, аналізу і використання у практичній діяльності.

Наукове спостереження повинно відбуватися за дотриманням таких правил і вимог:

- будь-яке соціально-психологічне дослідження, що прагне до об'єктивності, полягає у визначенні кола досліджуваних фактів та їх спостереження;
- вибір способу спостереження;
- складання плану і програми дослідження;
- спрямованість спостереження на істотні явища, відокремлення істотного від неістотного, головного від другорядного;
- об'єктивна і точна реєстрація фактів соціально-психологічної реальності, формулювання з них висновків;
- введення журналу спостережень і реєстрації подій, стенограм, протоколів тощо, в яких необхідно фіксувати не тільки факти, що характеризують дії, вчинки, поведінку індивідів а й умови, в яких вони відбувалися;

- перевіряючи обґрунтованість і надійність одержаних результатів, слід вдатися до повторних аналогічних спостережень (на тому самому об'єкті і в тих самих умовах);
- спостереження необхідно за можливості повторювати в різний час, у різних умовах і ситуаціях.

2.Метод опитування. Цей метод є надзвичайно поширеним у соціально-психологічних дослідженнях і використовується для з'ясування, чи розуміють досліджувані конкретні завдання, життєві ситуації, а також з метою отримати інформацію про інтереси, погляди, почуття, мотиви діяльності та поведінку особистості. Опитування ґрунтується на безпосередній (бесіда, інтерв'ю) чи опосередкованій (анкетування) соціально-психологічній взаємодії дослідника й опитуваного (респондента) Використовується опитувальний лист, який є сукупністю впорядкованих за змістом і формою запитань.

Анкетування повинно відповідати таким вимогам:

- запитання протягом анкетування мають залишатися незмінними;
- перед початком необхідно провести інструктаж про порядок заповнення анкети;
- наявність гарантії анонімності;
- запитання анкети повинні бути чіткими, лаконічними;
- на початку анкети запитання мають бути простими, поступово ускладнюючись;
- запитання мають урахувати індивідуально-психологічні особливості респондента: вік, стать, рівень освіти, схильності й переваги тощо.

Кожна анкета має певну структуру і може містити такі комунікативні компоненти:

- епіграф до анкети і звернення до респондента (це робиться з метою створення позитивного емоційного настрою респондента, сприяння активізації його розумової діяльності в потрібному напрямі, позитивного впливу на формування мотивації до участі в опитуванні, підкреслення ролі громадської думки);
- повідомлення про мету дослідження, умови анонімності опитування, використання одержаних результатів та їх значення анкети та пояснення;
- основна частина анкети, яка містить питання про факти, поведінку, продукт діяльності, мотиви, оцінки і думки респондентів;
- запитання про соціально-демографічні характеристики респондентів (це своєрідна візитна картка респондента, його схематичний портрет, який можна розмістити як на початку, так і наприкінці анкети).

3.Метод тестування.

За його допомогою встановлюють психологічні якості людини, наявність чи відсутність певних здібностей (дидактичних, комунікативних, організаційних), навичок, умінь. Головним інструментом під час використання цього методу є тест.

Тест – (проба, екзамен, випробовування) – спеціально розроблені завдання і проблемні ситуації, використання яких у результаті кількісної та якісної оцінки може стати показником розвитку певних психологічних якостей, властивостей особистості.

Сучасна психодіагностика використовує такі основні види тестів:

- тести інтелекту (задачі на логічні відношення, узагальнення, кмітливість);
- тести досягнень (йдеться про виявлення ступеня конкретних знань);
- особистісні тести (з метою вивчення характеристик особистості, її психологічних якостей);
- проєктивні тести (використовують у процесі дослідження властивостей і характеристик, в існуванні яких людина цілком не впевнена, не усвідомлює або не хоче визнавати у себе, наприклад, негативні риси, мотиви);
- тести креативності (за їх допомогою досліджують розвиток творчих здібностей).

За формою тестові методи поділяють на вербальні, невербальні ті змішані.

4.Метод групової оцінки особистості.

Побудований він на феномені групових уявлень про кожного учасника групи в результаті пізнання людей у процесі їх спільної діяльності та спілкування. Передбачає одержання характеристики людини під час взаємних оцінювань з використанням прийомів безпосереднього оцінювання за шкалою, ранжування (послідовне розміщення) якостей.

5. Метод експерименту. Його перевага полягає в тому, що дослідник сам ініціює явища які його цікавлять, а не чекає їх появи. Експеримент реалізується як організована дослідником взаємодія між досліджуваним чи групою досліджуваних і експериментальною ситуацією з метою встановлення закономірностей цієї взаємодії та змінних, від яких вона залежить. Психологічний експеримент може бути природним (базується на управлінні поведінкою досліджуваних у природних умовах, тобто у спеціальних експериментальних умовах, які не порушують звичайного перебігу подій) і лабораторним (дослідження у штучних умовах, з використанням вимірювальної апаратури, приладів та іншого експериментального матеріалу).

Проведення експерименту як методу соціально-психологічного дослідження передбачає такі етапи:

- теоретичний(постановка проблеми й теми дослідження; визначення об'єкта й предмета; формулювання гіпотези та завдань);
- методичний (розроблення методики експерименту та експериментального плану);
- експериментальний (створення експериментальної ситуації, здійснення спостереження, керівництво перебігом експерименту, вимірювання реакцій піддослідних);
- аналітичний (здійснення кількісного аналізу результатів, наукової їх інтерпретації, формулювання висновків і рекомендацій).

6. Метод вивчення документів. Традиційно документами вважають соціально створені предмети, призначені для передавання та збереження інформації. Ними може бути будь-яка інформація, що містить дані про відносини в групі, вплив трудової діяльності на людину тощо. У психологічній літературі документи поділяють на такі типи:

- за статусом: офіційні (урядові матеріали, постанова, статистичні звітні архіви, накази та ін.); неофіційні (анкети, скарги, мемуари, листи, фотографії);
- за формою: письмові тексти (друковані, машинописні, рукописні); фонетичні (магнітні записи, платівки, лазерні диски);
- за джерелом інформації: первинні (створені на основі прямого спостереження чи безпосереднього опитування); вторинні (оброблена й узагальнена первинна інформація);
- за ступенем персоніфікації: особові (автобіографія, особові картки, характеристики, заяви, анкети, скарги); безособові (звіти, протоколи, архівні документи)

7. Метод соціометрії. Започаткований він американським соціальним психологом Джекобом (Якобом) Морено (1892 – 1974) для дослідження емоційно-психологічних відносин у малій соціальній групі. Його процедура спрямована на опитування кожного учасника малої групи з метою встановлення можливості його участі (неучасті) в певному виді спільної діяльності або ситуації. Кінцеві результати використання соціометрії можуть бути представлені у формі соці матриць, соціограм, які графічно відтворюють структуру взаємин у групі або соціометричних індексів, що кількісно відображають психологічні взаємини у групі. Метод соціометрії має певні недоліки, оскільки під час його застосування неможливо дізнатися про мотиви міжособистісних переваг або заперечень. Нерідко його

Методологія та методи соціально-психологічного дослідження

Соціально-психологічне дослідження – вид наукового дослідження з метою встановлення в поведінці й діяльності людей психологічних закономірностей, обумовлених фактом включення в соціальні (велику й малу) групи, а також психологічних характеристик самих цих груп.

У соціальній психології розрізняють три рівні дослідження: емпіричний, теоретичний і методологічний.

Емпіричний рівень являє собою збір первинної інформації, яка фіксує соціально-психологічні факти, і опис отриманих даних, звичайно в рамках певних теоретичних концепцій.

Теоретичний рівень дослідження забезпечує пояснення емпіричних даних шляхом співвіднесення їх з результатами інших робіт. Це рівень побудови концептуальних, теоретичних моделей соціально-психологічних процесів і явищ.

Методологічний рівень зі змістовної сторони розглядає багаторівневу, системну організацію соціально-психологічних явищ і складових їхніх елементів, співвідношення принципів і категорій, визначає вихідні принципи вивчення цих явищ[5]

Поняття „методологія” може трактуватися у широкому та вузькому змістах. У широкому змісті слова методологія – це сукупність найбільш загальних, насамперед світоглядних, принципів у їхньому застосуванні до рішення складних теоретичних і практичних завдань, це світоглядна позиція дослідника. У вузькому змісті слова методологія – це вчення про методи наукового дослідження. Методологія науки дає характеристику компонентів наукового дослідження – його об'єкта, предмета, завдань дослідження, сукупності дослідницьких методів, засобів і способів, необхідних для їхнього рішення, а також формує подання про послідовність руху дослідника в процесі рішення наукового завдання. Етапи наукового дослідження

Кожне більш-менш ґрунтовне дослідження має чотири основних етапи: Перший етап – підготовка дослідження: Вивчення стану проблеми. Постановка проблеми, вибір об'єкта й предмета дослідження. Огляд наявних з даної проблеми публікацій. Розробка або уточнення вихідної дослідницької концепції. Побудова загалом моделі явища, що цікавить. Висування гіпотез. Планування дослідження. Визначення цілей і завдань. Вибір методів і методик. Другий етап – збір первинної інформації: Збір даних і їхній опис. У теоретичному дослідженні: пошук і відбір фактів, їхня систематизація, опис під новим кутом зору. Третій етап – обробка інформації. Четвертий етап – аналіз отриманої інформації: Оцінювання результатів перевірки гіпотез, інтерпретація результатів у рамках вихідної дослідницької концепції. Співвіднесення результатів з існуючими концепціями й теоріями. Уточнення моделі досліджуваного явища. Формулювання загальних висновків і рекомендацій. Оцінювання перспектив подальшої розробки проблеми (самотужки й не тільки). Послідовне проходження перерахованих етапів досить умовне в реальному дослідженні, оскільки практично завжди виникає необхідність коригувати результати попередніх етапів. Важливим є етап вибору методів і методик. Слід розрізняти поняття „метод” та „методика”. Метод – спосіб виконання чого-небудь, упорядкована робота з фактами й концепціями, принцип і спосіб збору, обробки або аналізу даних, а також принцип впливу на об'єкт. **Методика** – форма реалізації методу, сукупність прийомів і операцій (їхня послідовність і взаємозв'язок), процедура або набір процедур для досягнення певної мети. Вибір методів дослідження обумовлений особливостями об'єкта й предмета дослідження й поставленими цілями. Весь набір методів можна розділити на дві великі групи: методи збору інформації методи обробки. Існує й багато інших класифікацій методів соціально-психологічного дослідження. Так, В.Семенов розрізняє три групи методів: методи емпіричного дослідження, методи моделювання, управлінсько-виховні методи При цьому до першої групи відносяться всі ті методи, про які піде мова далі. Що ж стосується інших, то вони не мають якої-небудь особливої специфіки саме в соціальній психології. Методи емпіричного дослідження спостереження; аналіз документів (методика контент-аналізу); опитування (анкетування, інтерв'ювання (метод фокус-груп)); тестування (у тому числі найпоширеніший соціометричний тест); експеримент. Спостереження є „старим” методом соціальної психології, який іноді протиставляється експерименту як недосконалий метод. **Спостереження** – це описовий метод, що полягає в цілеспрямованому й організованому сприйнятті й реєстрації поведінки

досліджуваного об'єкта. Головна проблема, що постає при застосуванні методу спостереження, полягає в тому, як забезпечити фіксацію певних класів характеристик, таким чином, щоб протокол спостереження був зрозумілий й іншому дослідникові. Інше принципове питання – це часовий інтервал, який можна вважати достатнім для фіксації одиниць спостереження. Однак, метод спостереження не такий примітивний, як здається на перший погляд, і, безсумнівно, може з успіхом бути застосований у ряді соціально-психологічних досліджень для отримання попередньої первинної інформації, уточнення напрямку планованого дослідження, та отримання ілюстративних матеріалів. Аналіз документів має велике значення, оскільки за допомогою цього методу можливий аналіз продуктів людської діяльності. Найважливішу роль при вивченні документа грає здатність до розуміння тексту. Проблема розуміння – це особлива проблема психології, але тут вона включається в процес застосування методики, отже, не може не прийматися до уваги. Для подолання „суб'єктивності” при інтерпретації документа дослідником використовують особливий прийом, що одержав назву „контент-аналіз” (аналіз змісту). **Контент-аналіз** – формалізований метод якісно-кількісного аналізу змісту документів з метою виявлення або виміру різних фактів і тенденцій, відбитих у цих документах. Це особливий спосіб аналізу документа, коли в тексті виділяються спеціальні одиниці, а потім підраховується частота їхньої появи. Контент-аналіз доречно застосовувати тільки в тих випадках, коли дослідник має справу з великим масивом інформації, коли доводиться аналізувати численні тексти. Практично цей метод застосовується в соціальній психології при дослідженнях в області масових комунікацій. **Опитування** – метод, який передбачає отримання відповідей досліджуваного на конкретні питання дослідника. Даний метод є досить розповсюдженим у соціально-психологічних дослідженнях. Серед численних видів опитувань у соціальній психології найбільше поширення мають інтерв'ю (усне опитування) й анкети (письмове опитування). Головні методологічні проблеми, які виникають при застосуванні цих методів, полягають у конструюванні опитувальника. На противагу розповсюдженому непрофесійному погляду, що опитування – самий легкий для застосування метод, можна стверджувати, що гарне опитування – це один із самих складних методів соціально-психологічного дослідження. Специфічним для соціальної психології є метод фокус-групи як специфічний вид групового інтерв'ю. Фокусоване групове глибинне інтерв'ю відносять до числа так званих „гнучких” або „якісних” методів соціологічного дослідження. Основна сфера застосування фокус-групових досліджень - це традиційний маркетинг товарів і послуг, маркетинг некомерційних організацій, пов'язаний в основному з оцінкою ефективності різних соціальних проектів і програм, політичний маркетинг, пов'язаний з вивченням іміджів політичних діячів, організацій і їхніх програм ті документів. **Тестування** – метод, під час застосування якого досліджувані виконують певні дії відповідно завданню дослідника. Тести не є специфічним соціально-психологічним методом, вони широко застосовуються в різних областях психології. Коли говорять про застосування тестів у соціальній психології, мають на увазі найчастіше так звані особистісні тести. Але й цей різновид тестів, як відомо, застосовується й у загальнопсихологічних дослідженнях особистості, тому ніякої особливої

специфіки в соціально-психологічному дослідженні для застосування цього методу не має. У соціальній психології тести можуть застосовуватися як допоміжний засіб дослідження. Дані їх обов'язково повинні зіставлятися з даними, отриманими за допомогою інших методів. Однак, широке поширення у соціальній психології отримав соціометричний тест. Соціометрія – метод соціальної психології, який використовується для діагностики взаємних симпатій та антипатій, статусно-рольових відносин між членами групи, який дозволяє виявити: соціально-психологічну структуру взаємовідносин в малих групах; конкретні позиції її членів в структурі цих взаємовідносин; формальних і неформальних лідерів й аутсайдерів у групі; наявність мікрогруп і зв'язків між ними. **Соціометрія передбачає** проведення опитування всіх членів групи з наступною математичною та статистичною обробкою його результатів і побудовою соціограми (схема взаємовідносин в групі). Експеримент виступає в якості одного з основних методів дослідження в соціальній психології. **Експеримент** – метод, який передбачає активне втручання дослідника в діяльність досліджуваних з метою створення кращих умов для вивчення конкретних соціально-психологічних явищ і процесів. Полеміка навколо можливостей і обмежень експериментального методу в цій області є однією із самих гострих. Суть методу: довільне введення експериментатором незалежних змінних і контроль за ними, а також за змінами залежних змінних. Загальною є також вимога виділення контрольної й експериментальної груп, щоб результати вимірів можна було порівняти з деяким еталоном. В соціальній психології розрізняють такі основні види експерименту: лабораторний (організований у спеціально створених штучних умовах) і природний (у природних умовах); констатуючий (вивчаються необхідні соціально-психологічні явища) і формуючий (розвиток певних якостей і властивостей у досліджуваних та групи [5]

Глосарій:

Методологія (вчення про метод) — сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності; Основу методології складає мислення та світогляд, як операційне середовище самодисципліни та роботи з інформацією, моделями, алгоритмами.

Принцип - 1. Основоположна істина, закон, положення або рушійна сила, що лежить (лежачий) в основі інших істин, законів, положень або рушійних сил. 2. Керівне становище, основне правило, установка для якої-небудь діяльності. 3. Внутрішня переконаність у чому-небудь, точка зору на що-небудь, норма поведінки.

Метод – це сукупність прийомів, способів, принципів, за допомогою яких визначаються шляхи досягнення певної мети, розв'язання конкретного завдання.

Група «активних» соціально-психологічних методів:

- методи соціально-психологічного тренінгу: тренінг соціальної чутливості; дискусійний тренінг; ігровий тренінг; театралізований тренінг; психодраматичний тренінг та ін.;

- методи культурно-психологічного тренінгу: ритуально-ігровий; спортивно-ігровий; танцювально-ігровий.
- методи соціальної психорегуляції: метод соціально-психологічної трансформації; метод емоційного насичення; метод емоційної напруги; метод діяльнісного переключення.

концептуально-діалогічні методи соціальної психології: психодрама Дж. Морено; трансактний аналіз Е. берна; психосинтез Р. Ассаджолі; психоаналіз З. Фрейда; раціонально-емотивна соціотерапія А. Еліса. [5]

Підведення підсумків заняття.

Таким чином, системне уявлення про соціальну психологію, її проблеми (факти, закономірності і механізми), принципи і методи дозволяє розглядати її як єдине ціле у вигляді неподільних психологічних і юридичних аспектів явищ, що вивчаються. Розробка теоретичних і методологічних проблем соціальної психології не є самоціллю. Теорія повинна забезпечувати практичне застосування отриманого знання. Теорія соціально психології забезпечує приріст наукового знання завдяки саморозвитку соціальної психології як науки, а також завдяки трансформації через неї знань інших галузей психологічної науки. У чистому вигляді теоретичні знання цих наук у правоохоронній та правозастосовчій практиці використані бути не можуть. Необхідною ланкою між ними є соціальна психологія.

Глосарій:

Метод – це сукупність прийомів, способів, принципів, за допомогою яких визначаються шляхи досягнення певної мети, розв'язання конкретного завдання.

Методологія – це вчення про систему наукових принципів, форм і засобів дослідницької діяльності. Методологія допомагає обрати правильний напрямок у розвитку науки, створити методики досліджень, надати інтепретацію одержуваних результатів.

Література

1. Андрєєва Г.М., Богомолова Н.М., Петровська Л.А. Сучасна соціальна психологія на Заході. М., 1978.
2. Величковський Б.М. Сучасна когнітивна психологія. М., 1982.
3. Гибш Х., Форверг М. Введення в марксистську соціальну психологію. Пер. з нім. М., 1972.
4. Донцов О.І., Ємельянова Т.П. Концепція соціальних уявлень у сучасній французькій психології. М., 1987.
5. Нариси з історії теоретичної соціології ХІХ - поч. ХХ ст. М., 1994.
6. Паригін Б.Я. Основи соціально-психологічної теорії. М., 1971.
7. Петровська Л.А. Теоретичні та методологічні основи соціально-психологічного тренінгу. М., 1982.
8. Смелзер Н. Соціологія. Пер. з англ. М.: Фенікс, 1994.

9. Сучасна зарубіжна соціальна психологія. Тексти, М., 1983.
10. Тард Г. Закони наслідування. Спб., 1892.
11. Трусов В.П. Когнітивні процеси в соціальній психології. Л., 1983.
12. Шибутані Т. Соціальна психологія. Пер. з англ. М., 1961.
13. Шихирев Л.М. Сучасна соціальна психологія США. М., 1979.